

פרק 8 – תובנות השורדים

נשיא ארה"ב של אמריקה מתכבד להעניק את מדליית הכבוד לאל"מ ויליאם ל. מקגונגל, צי ארה"ב

על שירות כמצוין להלן

ציון לשבח: אל"מ (אז סא"ל) ויליאם ל. מקגונגל צי ארה"ב, יו.א.ס.א. "ליברטי" (AGTR-5), על גבורה ותעוזה למופת תוך סיכון חייו מעל ומעבר לדרישות התפקיד. כשהפליגה במים בינלאומיים במזרח הים התיכון ב-8-9 ביוני 1967, הותקפה "ליברטי" בלי אתראה על ידי מטוסי קרב סילוניים וסירות טורפדו שהסבו אבידות רבות בקרב הצוות וגרמו לאוניה נזק ניכר. למרות שנפצע קשות בזמן התקיפה הראשונה מהאוויר, אל"מ מקגונגל נשאר בעמדת הקרב שלו על הגשר שנפגע קשות ומתוך הכרה מלאה של חומרת פצעיו, הכפיף את רוחתו שלו לביטחון ולהשרדות של האוניה שבפיקודו. בסרבו בעקשנות לכל טיפול שהיה עלול להרחיקו ממשמרתו, המשיך לפקד בשלווה ובהתמדה על אונייתו. למרות חשיפה מתמשכת לאש, הוא תמך את אונייתו, כיוון את הגנתה, פיקח על בקרת ההצפה והאש, ודאג לטיפול בנפגעים. אומץ ליבו היוצא מן הכלל של אל"מ מקגונגל בתנאים אלה דרבן את אנשי הצוות של "ליברטי" ששרדו, רבים מהם פצועים קשה, לבצע מאמצים הירואיים להתגבר על נזקי הקרב ולמנוע את טביעת האוניה. בעקבות התקיפה, למרות כאב ניכר וחולשה עקב אובדן דם, נותר אל"מ מקגונגל בעמדת הקרב שלו והמשיך לפקד על אונייתו למעלה מ-17 שעות. רק לאחר חבירה עם משחתת של ארה"ב שיחרר עצמו מפיקוד אישי על "ליברטי" והסכים להתפנות מהגשר. גם אז סירב לקבל טיפול רפואי חיוני עד ששוכנע כי אנשי הצוות הפצועים קשה טופלו. מקצועיותו המעולה של אל"מ מקגונגל, רוח הלחימה האמיצה שלו, ומנהיגותו הנועזת הצילו את אונייתו וחיי אדם רבים. פעולותיו מקיימות ומדגישות את המסורות הנעלות ביותר של צי ארה"ב.

(חתום) לינדון ג'ונסון

הציון לשבח של מדליית הכבוד של אל"מ מקגונגל

בתקיפות חיל האוויר וחיל הים הישראליים על "ליברטי" נהרגו 34 אמריקאים, רובם עובדי הסוכנות לביטחון לאומי, ו-171 נפצעו, מרביתם קשה.¹ מפקד "ליברטי" ב-8 ביוני 1967 היה ויליאם ל. מקגונגל.² אף שנפצע בתקיפת האוויר, סירב לעזוב את משמרתו על גשר אונייתו והמשיך לפקד עליה, לנהל את בקרת הנזקים ואת ההתרחקות ממקום התקרית. אותו לילה שכב על גבו על הסיפון וניווט את אונייתו באמצעות הכוכבים למפגש עם שחר עם המשחתות האמריקניות "דייוויס" ו"מאסי". הנשיא ג'ונסון העניק למקגונגל את מדליית הכבוד – העיטור הצבאי האמריקני הגבוה ביותר – על "גבורה ותעוזה למופת תוך סיכון חייו מעל ומעבר לדרישות התפקיד".

ב-13 ביוני 1967, 5 ימים לאחר התקיפות, העיד מקגונגל בשבועה לפני ועדת החקירה של הצי, כי לאחר התקיפה מהאוויר ובעת שהטרפדות התקרבו, "הבנתי שיש אפשרות שהמטוסים היו ישראליים והתקיפה בוצעה בשוגג".³

מחבר ספר זה פגש בראשונה את אל"מ מקגונגל בווישינגטון הבירה ב-7 ביוני 1991. הוא סירב להתייחס בפומבי לתקרית "ליברטי" מאז מסיבת העיתונאים שלו ביוני 1967, מעבר לציון המקצועיות והגבורה שהפגין צוותו בהצלת האוניה. למחבר ספר זה התברר, כי לו ולא"מ מקגונגל תחום עיסוק משותף – ט"ס. לאחר שפרש מהצי הוציא מקגונגל רישיון טייס אזרחי בהכנה לקריירה בתעופה אזרחית, אך הדבר לא ניתן לו, שכן נמצא שכושר ראייתו נפגם.⁴ מערכת יחסים ידידותית נקשרה אחר כך בתכתובת ובשיחות טלפון.

אל"מ מקגונגל התרשם, כי הנשיא ג'ונסון פגע בו במתכוון, שכן מדליית הכבוד שלו הוענקה לו בבסיס הצי, בעוד שאותו

יום העניק הנשיא 12 מדליות כבוד בבית הלבן. בעקבות מידע שסיפק לו מחבר ספר זה, כתב לו מקגונגל מכתב ב-20 באוגוסט 1998:

תודה רבה לך על ששלחת עותק של היומן היומי של הנשיא ג'ונסון מיום 11 ביוני 1968. תיקנת עובדה מוטעית, שבה האמנתי זמן רב - שהנשיא העניק 12 מדליות כבוד בית הלבן באותו יום שקיבלתי את המדליה שלי בבסיס הצי....

הנחתך כי "אילו רצה הנשיא ג'ונסון לגרוע מכבוד (ההענקה), כי אז יכול לסרב לחתום על כתב העיטור", נראית לי הגיונית מאוד.⁵

סא"ל מקגונגל בתא, 11/6/67. שימו לב לפגיעות בדופן התא (צילום צי ארה"ב)

כאשר בית הספר למוסמכים ללימודים בינלאומיים של אוניברסיטת מיאמי פרסם את עבודת הדוקטור של מחבר ספר ב-1997, נשלחו לאל"מ מקגונגל 2 עותקים. הוא ביקש אחד לעצמו ואת השני ייעד למכון הובר באוניברסיטת סטנפורד.

שוחחנו על נסיעה משותפת לישראל במטרה להיפגש עם ישראלים שהשתתפו בתקיפות, אבל הנסיעה לא יצאה לפועל. מקגונגל מת מסרטן ריאות ב-3 במרס 1999. הוא נקבר בהלוויה צבאית מלאה בבית העלמין הלאומי בארלינגטון ב-9 באפריל 1999. ההספד ב"ניו יורק טיימס" ציטט מדברים שהשמיע בהתכנסות שורדי "ליברטי" בווינגטון הבירה ב-1997:

אני חושב שהגיע הזמן שמדינת ישראל וממשלת ארה"ב יעמידו לרשות אנשי צוות ליברטי והציבור האמריקני כולו את העובדות על מה שהתרחש ויבהירו מדוע "ליברטי" הותקפה היום לפני 30 שנה. שנים רבות רציתי להאמין, שהתקיפה על "ליברטי" היתה טעות ותו לא. נראה לי, כי לא היה זה מקרה מובהק של טעות בזיהוי. לעומת זאת, היו שם רשלנות חמורה והזנחה פושעת מצד קצינים וחיילים ישראלים רבים.⁶

מחבר ספר זה מסכים עם אל"מ מקגונגל, כי הגיעה עת להסיר את הסיווג מן המסמכים המעטים הנוגעים לתקרית "ליברטי", שנותרו חסויים. בספטמבר 2001 השיג מחבר ספר זה מחיל האוויר הישראלי תמלילי הקלטות של שיחות בקשר בין בקרי האוויר והטייסים במטוסים התוקפים, שהוקלטו במפקדת חיל האוויר ב-8 ביוני 1967. ההקלטות מבהירות את הבלבול של הכוחות התוקפים באשר לזיהוי המטרה. הגיעה השעה שהסוכנות לביטחון לאומי של ארה"ב תאשר את בקשת מחבר ספר זה על פי תקנת חופש המידע, ותשחרר את תמלילי ותרגומי ההקלטות שהוקלטו בידי צוות NSA שבפיקוחו של ד"ר נוביקי על סיפון מטוס האתראה מדגם EC-121 של צי ארה"ב, באותו זמן שהוקלטו שיחות חיל האוויר הישראלי, על מנת לאמת את ההקלטות הישראליות ולהביא את העניין לידי סיום.

אל"מ מקגונגל עונד את מדלית הכבוד (צילום צי ארה"ב)

אנשי צוות "ליברטי" ועובדי NSA שהוצבו באוניה הם קבוצה נהדרת של אנשים שחירפו נפשם בשירות ארצם. כמה משורדי

"ליברטי" ממורמרים ומלאים טענות שונות בעקבות החוויה הטראומטית והטרגית שעברו. רע למדי כשחברים לצוות נפגעים באש אויב. לבטח גרוע יותר כאשר הם קורבנות של אש כוחותינו.

בעקבות התקרית ב-8 ביוני, הועברו אנשי הצוות של "ליברטי" לאוניות ולתחנות אחרות ברחבי הצי. כמה מהם פרשו מצי ארה"ב. רובם התאכזבו מהיחס שננקט כלפיהם בשובם לארה"ב. גם הם, כחיילים רבים בתקופת מלחמת וייטנאם, לא זכו לקבלת הפנים מנצחת ולתשומת לב חמה ואוהדת שהורעפו על קודמיהם, לוחמי מלחמת העולם השנייה, עם שובם הביתה. ביוני 1967 פנתה האווירה הציבורית הכללית באמריקה נגד הצבא, על רקע המחלוקת הנוקבת סביב העימות בווייטנאם, וויתקי "ליברטי" נתקלו בארצם בהתייחסות דומה לזו שחוו חברים לנשק החוזרים מווייטנאם. התייחסות לקויה זאת לא היתה נאותה או הוגנת, אבל לא היה לה קשר כלשהו עם מעורבותם בתקרית "ליברטי". אף על פי כן, כמה מויתקי "ליברטי", לרבות מי שלקו בתסמונת דחק פוסט טראומטית, ראו את הטיפול בהם כחלק מהאירוע הטרגי עצמו.

ב-1981 נוסדה "אגודת ויתקי ליברטי" (LVA).⁷ התכנסותה הראשונה היתה ב-5-6 ביוני 1982 בווינגטון הברירה. אף שהמניעים האמיתיים של כמה ממייסדי האגודה, שלא שירתו ב"ליברטי", וכמה מפעולות האגודה מעוררים פקפוקים, אין ספק כי האגודה נעשתה לקבוצת תמיכה מצוינת לשורדי האסון, ובעיקר לפגועי תסמונת דחק פוסט טראומטית. האגודה משתדלת לקיים מפגשים מדי שנה ביוני ומפרסמת עלון מידע פעמים מספר בשנה.

חברי אגודת ויתקי "ליברטי" חלוקים בנושאים רבים, לרבות בשאלה האם התקיפה הישראלית היתה פרי טעות בזיהוי או בוצעה תקיפה מכוונת של אוניית צי ארה"ב. זמן קצר לאחר כינון האגודה, כתב לה אחד מקציני "ליברטי": "אני מקווה כי תרככו את האופי הקיצוני של העלון וכי תימנעו מהעלאת טענות שערורייתיות. למשל, האם ביכולתכם לאשש את טענותיכם שאנשי "ליברטי" הוחזקו בסן חואן, [בפורטו ריקו], בניגוד לרצונם ונחקרו שם תחת השפעת סודיום פנטוטל? לי לא זכורים השתקה של העיתונות או טיוח הפרשה מלבד לפני פרסום דו"ח הועדה, או ביחס לחומר מסווג. האם תוכלו לאשש טענות אלה?" על החתום: "קצין 'ליברטי' שחפץ בעילום שמו".⁸

כאשר אנשים נמצאים תחת אש וחבריהם לצוות נהרגים או נפצעים, קשה להם להשלים עם המחשבה שאירוע שכזה נבע ממשגה, שלא לדבר על הקושי להיות אובייקטיבי. אגודת ויתקי "ליברטי" ממשיכה לדרוש חקירת התקרית מטעם הקונגרס על אף שמאז 1967 נערכו מטעמו 5 חקירות. אין ספק, ממשלת ארה"ב לא היתה גלויה לגמרי בהתייחסותה לתקרית. למעשה היא פרסמה הודעה שקרית, אבל רק לגבי משימת "ליברטי" מול חופי סיני ביום שנפגעה. דוח קליפורד מיולי 1967 לא שוחרר מסיווג עד אוקטובר 1995, ופרוטוקול ועדת החקירה של צי ארה"ב מיוני 1967 נותר חסוי למעלה מ-9 שנים, עד 1976. זה הרקע לטענות "טיוח!" שחוזרים ומשמיעים כמה מחברי האגודה.

ביום התקרית, עוד לפני התקיפה מהאוויר, צפה צוות "ליברטי" במטוסים רבים סביב אונייתם. כפי שצוין לעיל, הם הניחו כי הם ישראלים, וכי האוניה נצפתה וזוהתה בוודאות כ"ליברטי" על ידי טיסת סיור הבוקר השגרית של חיל האוויר. עם זאת, מאחר שהתנהלה מלחמה רבתי באזור, אפשר לטעון כי לא כל המטוסים שנצפו, ישראלים ואחרים, התמקדו ב"ליברטי". בנוסף, נוכחות "אוניה" מול אל-עריש נצפתה ואף דווחה למשל"ט חיל האוויר על ידי מטוסים אחרים מגביה-טוס, שאותם צוות "ליברטי" לא גילה.⁹

התיאוריה שהישראלים תקפו במתכוון את "ליברטי" עוררה התעניינותו של מפיק של חברת הטלוויזיה הבריטית "תמז" כעשרים שנה לאחר מעשה. מפיק זה בא בעקבות זאת לארצות הברית וגבה עדויות מפי כמה אנשי צוות, שבמחיצתם שהה זמן רב ב-1985 ו-1986. לדבריו, הוא התרשם כי כמה מהשורדים עדיין סובלים מתסמונת דחק פוסט טראומטית,¹⁰ עובדה שויתקי "ליברטי" עצמם אישרו ב-1996 בעלונם, *Liberty News*,¹¹ במאמר שכתבתו "תסמונת דחק פוסט טראומטית".¹² אין ספק, הטראומה החמורה שחוו הקורבנות הותירה בנפשם משקעים מובנים שטרם חלפו, אבל אין בכך לחזק את יכולתם לנתח את התקרית באובייקטיביות.

לטענה שמעלים כמה מויתקי "ליברטי", שהתקיפות הישראליות בוצעו מתוך ידיעה שהאוניה אמריקנית ולא עקב זיהוי מוטעה, אין תימוכין בעובדות. ויתקי "ליברטי" הטוענים כך אימצו מספר האשמות וסבורים שהן אמינות. כל שורדי "ליברטי" חוו חוויה נוראה ב-8 ביוני 1967. רבים מהם לא השתחררו ממנה עד היום.

כקורבנות רבים אחרים של אש כוחותינו, נעשו גם הם אובססיביים לגבי מה שנחווה בעיניהם כגורם אסונם, ובתוך כך אף חברו לבעלי ברית קנאים אך לא-תמימים, שליבו את הלהבות על מנת לקדם אינטרסים משלהם. שורדי תקרית "ליברטי" ראויים להערכה רבה, אך במידת האובייקטיביות שלהם יש מקום לפקפק.

רס"ן ג'ורג' גולדן היה ב-8 ביוני 1967 קצין המכונה של "ליברטי" בדרגת סרן. הוא היה שלישי בשרשרת הפיקוד, ומיד לאחר שנהרג רס"ן פיליפ ארמסטרונג, סגן מפקד "ליברטי", תפס את מקומו. הוא העיד לפני ועדת החקירה והיה חתום על יומן חדר המכונות של "ליברטי", שהתקבל כמוצג 15 של ועדת החקירה. רס"ן גולדן ורס"ל המכונה הבכיר שלו, ריצ'רד ג'. ברוקס, המשיכו לתפעל את חדר המכונות של "ליברטי" כל עת התקרית.

רס"ן גולדן, הנשיא הקודם של אגודת ותיקי "ליברטי", זוכר היטב פרטים רבים מן האירועים שחווה בחדר המכונות ב-8 ביוני 1967, ולימים היה פעיל בהפקת התוכנית התיעודית של ערוץ הטלוויזיה "תמז" *The "Liberty" Attack on the* ("ההתקפה על 'ליברטי'") (ראה פרק 14). אבל הוא אמר, שכל מה שידע על הצד הישראלי בתקרית שמע מאחרים.¹³

רס"ל מכונה ריצ'רד ג'. ברוקס היה רב הסמל הבכיר ב"ליברטי". עמדת הקרב שלו היתה בחדר המכונות. כשהושמעה האזעקה לעמדות קרב בתחילת התקיפה מהאוויר, מיהר לחדר המכונות, ושם נשאר עם סרן גולדן עד שהסתיימו התקיפות מהאוויר ומהים. הוא זוכר היטב את שהתרחש כאשר פגע הטורפדו: "ליברטי" נטתה מיד על צידה בזווית של 9 מעלות, ואתראות שמן הסיכוך הופעלו כתוצאה מתזוזת השמן במכלי השמן. רס"ל ברוקס החל מיד לשאוב שמן מהמכלים הרזרביים אל תוך מכלי השמן. רס"ל ברוקס זוכר כי העביר בבהילות את השמן מהמכלים הרזרביים, וכפי שזכר, עשה זאת בחיפזון כי ללא שמן מספיק, היו מערכות ההינע מתחממות יתר על המידה ונהרסות תוך שניות. רס"ל ברוקס הדגיש כי תנועת האוניה, מתנוחה רגילה, יציבה ומאוזנת, לנטיה של 9 מעלות התרחשה כהרף עין.¹⁴ פעולתו המיידית אפשרה למנועים להמשיך לפעול והיתה הגורם העיקרי ביכולת האוניה להמשיך בתנועה, עובדה אשר בסופו של דבר הצילה אותה. פעולתו המקצועית המיידית של רס"ל ברוקס זיכתה אותו בכוכב הכסף. הוא קיבל גם עיטור לב ארגמן, המוענק לנפגעים בפעולה צבאית.

ימאי (טר"ש) סטיבן ריצ'רדס וימאי תומס אנתוני קווינטרו היו במלתחה של מחלקת הסיפון האחורי כשהחלה התקיפה מהאוויר. ימאי ריצ'רדס שמע רעש חזק וחשב שאנטנת הצלחת של מערכת TRSSCOMM נפלה, ואז הושמעה האזעקה לעמדות קרב, הוא רץ לעמדת הקרב שלו על הגשר העליון בסיפון 04, ותוך כך הוא שמע את המטוסים אך לא ראה אותם. הוא זוכר התרוממות קלה של האוניה כשפגע הטורפדו, ובעקבותיה התייצבות חזרה במים ואזי לגול איטי הצידה בזווית של 9 מעלות.¹⁵

שני הזיכרונות השונים של אותו אירוע - התגלגלות האוניה לנטייה של 9 מעלות - ממחישים היטב כיצד עשויה ההתרשמות להיות שונה מהמציאות. התרשמותו של רס"ל ברוקס הושפעה ממצב החירום, שחייב פתרון מהיר ככל האפשר, ואילו התרשמותו של ימאי ריצ'רדס לא היתה קשורה לאסון הצפוי לָמָנוּע. כך, כאשר קיימות התרשמויות שונות מאותו אירוע, הסיבה לכך במרבית המקרים היא הפרספקטיבה של המתבונן ולא חוסר כנות.

ב-1979 פרסם ג'יימס מ. אנס ג'וניור, שהיה קצין ב"ליברטי", את הספר *Assault on the "Liberty": The True Story of the Israeli Attack on an American Intelligence Ship* ("הסתערות על 'ליברטי': הסיפור האמיתי על התקיפה הישראלית על אוניית ביון אמריקנית").¹⁶ אנס, לפי עדותו שלו, נפצע קשה ברגלו בדקות הראשונות של תקיפת האוויר הישראלית ונלקח אל מתחת לסיפון לטיפול רפואי.¹⁷ ידיעותיו על המשך התקיפה מהאוויר והתקיפה הימית אחריה מבוססות על מה ששמע או נאמר לו, ולא על מה שראה הוא עצמו.

ביוני 1967, כאשר אושפזו סרן אנס וחבריו הפצועים במיטות במרפאה בנושאת המטוסים "אמריקה", ואחר כך בחוף, הם החלו לעכל את אירועי הימים האחרונים. כמה מהם הסיקו עד מהרה שהתקיפות הישראליות היו פרי מזימה מתוכננת שבוצעה בקפידה. שתים-עשרה שנים אחר כך, בספרו "הסתערות על 'ליברטי'", ייחס את דעותיו לאותם ימי אשפוז: "סגן מפקד בית החולים הביא לי מסר ממשד החוץ - שגריר ישראל באיטליה רצה לשוחח איתי. האם אסכים לראותו? בכל אופן, הייתי בטוח שהתקיפה היתה רצח במתכוון, מתוכנן מראש [הדגשה במקור].... אמרתי, לא."¹⁸ כך, תוך שבוע לאחר ההתקפה, ללא גישה למידע נוסף ממקור ראשון, או

הסתמכות על מחקר, כבר הסיק אנס את מסקנתו שלו. אחר כך ערך מחקר קצר וכתב את "הסתערות על ליברטי", אבל כפי שיראו הדוגמאות שלהלן, הקביעות שהוא מציג כעובדות אינן מדויקות תמיד.

בספרו במהדורת הכריכה הקשה טוען אנס במאמר מוסגר, כי הנשיא ג'ונסון ידע שההתקפה הישראלית על "ליברטי" נעשתה בידיעה שהיא אוניה של ארה"ב: "(לדברי סרן בנט [קצין קריפטולוגיה ביחידת NSA באוניה], הוא [הנשיא ג'ונסון] אכן ידע. אחרי שנים של שתיקה בנושא זה, בנט אמר לי שב-1967 הודיע סנטור ויליאם פולברייט לאל"מ מקגונגל ולראש המבצעים של הצי, אדמירל דייוויד ל. מקדונלד, בנוכחות בנט, כי הנשיא ידע שההתקפה היתה מכוונת והוא הורה שהמידע יוסתר מסיבות פוליטיות.)"¹⁹

אנס מרחיב בהערות השוליים:

ב-21 בינואר 1974, תוך שקנה קפה ממכונה בבניין של הצי בושינגטון הבירה, שבר בנט שתיקה של כמעט 7 שנים בנושא זה ואמר לי: "הממשלה יודעת את האמת. ידעה זאת כל הזמן. סנטור פולברייט אמר לנו, שג'ונסון הורה על טיוח על מנת להגן על ישראל ולמנוע שערוריה." אבל בנט נותר שתקן למדי בקשר לפגישה בפנטגון, וכשהיו עדים בסביבה הוא הכחיש לפעמים שהיא בכלל טיוח (הוא היה עדיין בשירות פעיל והיה עלול להינזק מגילוי לב מופרז). אבל במשך 4 השנים הבאות הוא חזר ואישר את מהות השיחה בפנטגון: הנשיא ידע שההתקפה מכוונת והורה לטיח אותה מסיבות פוליטיות.²⁰

זאת עדות שמיעה משולשת. אנס מציין כי בנט אמר שפולברייט אמר שהנשיא ג'ונסון אמר. בכתביו או במסמכיו של הנשיא ג'ונסון אין שמץ אישור לטענת אנס. אדמירל מקדונלד אמר למחבר ספר זה, כי אינו זוכר שסנטור פולברייט השמיע הצהרה כזאת.²¹ סנטור פולברייט הכחיש בפני מחבר ספר זה, שהוא השמיע הצהרה כזאת. יתר על כן, הוא הבהיר שהטענה אינה מתקבלת על הדעת. סנטור פולברייט היה יו"ר ועדת יחסי החוץ של הסנאט מאז 1958. כשלינדון ג'ונסון התמנה לנשיא ב-1964, ציפה פולברייט, ששאף להיות שר החוץ, ש"חברו" לשעבר בסנאט, לינדון ג'ונסון, ימנה אותו לתפקיד זה. ג'ונסון לא עשה זאת. כתוצאה מכך, ידידותם הצטננה, וכפי שציין פולברייט, ב-1967 הם אפילו לא דיברו זה עם זה, שלא לדבר על שיתופי סודות.²²

מעניין לציין, כי במהדורת הכריכה הרכה של ספרו של אנס, שפורסמה ב-1986, שנים אחדות לאחר הוצאת המהדורה בכריכה קשה, נשמטו בעמוד 250 הטקסט שצוטט לעיל וגם הערת שוליים 5. מחבר ספר זה ראיין את סא"ל (דימ') מוריס בנט מצי ארה"ב וביקש הבהרות על הציטטה החסרה בספרו של אנס. סא"ל בנט סיפר, שסנטור פולברייט היה חבר של אחד מאחיה של אמו של בנט. במהלך ביקור בושינגטון, ביקרו הוריו של בנט ללא הודעה מראש במשרדו של סנטור פולברייט על מנת לבקש כרטיסים לסיור בבית הלבן. בעת ששהו במשרד, יצא סנטור פולברייט במקרה מחדרו ושוחח באופן לא-רשמי עם הורי בנט. אמו של בנט אמרה לסנטור, שבנה שירת על "ליברטי". על פי זכרונם של בנט על סיור אמו בושינגטון, "פולברייט מעולם לא אמר חד וחלק כי היה לו מידע על ההתקפה." בנט מוסיף ומציין: "איני זוכר שיחה עם אנס ליד מכונת קפה. אני גם לא זוכר שהשתתפתי בפגישה עם אדמירל מקדונלד."²³ זאת ועוד - בנט קובע כי מעולם לא שהה במחיצתו של סנטור פולברייט.

גם הצהרות אחרות שאנס מציג כעובדות אינן מדויקות. למשל, אנס מדווח כי אוניית צי ארה"ב "פרייבט חוזה פ. ולדז" (T-AG 69), שהפליגה ממזרח הים התיכון לנורפולק, וירג'יניה, חלפה על פני "ליברטי" בליל 4 ביוני ובבוקר 5 ביוני, היום בו פרצה המלחמה.²⁴ בחינת יומן הסיפון של "ליברטי" מראה, כי מיקום "ליברטי" ב-0800 ב-5 ביוני 1967 היה 36-32.7 N, 13-58.2 E – כלומר במבואות סיציליה. יומן הסיפון של "חוזה פ. ולדז" מציג את מיקומה באותה שעה בדיוק כ-36-34 N, 52-15 W – כלומר במרכז האוקיינוס האטלנטי בכיוון ניו יורק, כמעט 3,000 מייל ממערב לנקודה שציין דיווח אנס.

דוגמה מוחשית נוספת היא דיווחו של אנס כי ראה 3 (לא 2) מטוסי מיראז' מתקרבים ל"ליברטי" מצפון מזרח. "המטוסים היו חמושים במלואם ב-18 רקטות גדולות שנראו מתחת לכל כנף."²⁵ על פי *Illustrated Guide to the Israeli Air Force* ("מדריך מאויר לחיל האוויר הישראלי") מאת ביל גנסטון, מטוסי המיראז' 3CJ של חיל האוויר חווטו ל-2 עד 3 טילי אוויר-אוויר אך מעולם לא נשאו רקטות.²⁶ הם בדרך כלל נשאו מכלי

דלק בנקודות הנשיאה הפנימיות וחימוש אוויר-אוויר בנקודת החיצונית.²⁷ לכל מטוסי מיראז' 3CJ היו רק 5 נקודות נשיאה; אם כן, גם אם חווטו לרקטות, לא יכלו לשאת יותר מ-5 כל אחד. ב-1967, היו לישראל מטוסי סילון אחרים שחווטו לרקטות, אבל הם נשאו אותם במארזים שדמו למכלי דלק. מאחר שהרקטות אוחסנו בתוך המארזים, לא היה אפשר לראותן מבחוץ.

גיליון חורף 1985-86 של *American-Arab Affairs* ("יחסים ערביים-אמריקניים"),²⁸ שבו התפרסם המאמר של אנס, כלל תחת הכותרת "תיעוד" את המסמך: *The USS "Liberty": Discrepancies between Israeli Inquiry and U.S. Navy Court of Inquiry, September 21, 1967* ("י.ו.א.ס.א.ס 'ליברטי'"; סתירות בין חקירה ישראלית וועדת החקירה של צי ארה"ב, 21 ספטמבר 1967). קארל פ. סלאנס, שהכין את המסמך, הוגדר שם לא במדויק בתור "היועץ המשפטי של משרד החוץ". היועץ המשפטי של משרד החוץ באותו זמן היה ליאונרד מיקר; סלאנס היה אחד מכ-50 עורכי דין צעירים שעבדו תחתיו. אנס טען במאמר שהוזכר לעיל, כי המסמך הוכן בשביל תת שר החוץ יוג'ין ו. רוסטאו.²⁹ בראיון עם מחבר ספר זה, ציין רוסטאו כי מעולם לא ראה את המסמך, והדגיש כי המען של המסמך היה קוד U, הקוד של איש מספר 2 במשרד החוץ, תת שר החוץ ניקולס קצנבאך, ולא רוסטאו.

אנס תיאר את המסמך כ"הרסני" לגבי העמדה הישראלית, אבל הסכים כי "דוח סלאנס לא מכיל מסקנה כוללת האם התקיפה היתה מכוונת."³⁰ מחבר ספר זה התכתב עם קארל פ. סלאנס וראיין אותו ב-1993. סלאנס עסק אז בעריכת דין בפאריס במשרד עורכי הדין הבינלאומי סלאנס, הרצפלד והיילברון, שמשרדיו בלונדון, פריס, מוסקבה וניו יורק. במכתב למחבר ספר זה מ-17 במרס 1993, אישר סלאנס ש"נותר לי זיכרון מועט בלבד מן התזכיר שלי או מן הכנתו." הוא זכר שלא שוחח עם קלארק קליפורד, אבל הניח שעיין ב"דוח קליפורד".

מסמך סלאנס רק בוחן את העקביות שבין הדוחות של קלארק קליפורד, ועדת החקירה של צי ארה"ב והשופט החוקר הישראלי, ללא תוספת הערות כלשהן. כל שלושת המסמכים הסיקו שההתקפה נבעה מטעות בזיהוי. מחבר ספר זה שאל את סלאנס בראיון ב-29 מארס 1993: "יש טוענים כי התזכיר שלך מוכיח שההתקפה היתה מכוונת. האם זאת הפרשנות שלך?" סלאנס ענה: "תת השר ביקש ממני ניתוח, לא ניסיון להסיק מסקנה כלשהי או להטיל אשמה." זאת ועוד, אנס מציין, כי "דוח שהוכן בשביל הנשיא ג'ונסון על ידי היועץ לנשיא קלארק קליפורד נעלם מאז מן התיקים הממשלתיים."³¹ מחבר ספר זה איתר את דוח קליפורד, שסווג "סודי", ודרש בעקביות את שחרורו מסינו. הדוח שוחרר ב-27 אוקטובר 1995.

הטיעון העיקרי של אנס לגבי מניע התקיפה, הוא שישראל ניסתה למנוע מארצות הברית לחשוף את תוכניתה לתוקף את סוריה ב-9 ביוני 1967. לתיאוריה זאת כמה חולשות, שרובן דומות לאלה המאפיינות את הטיעונים של ריצ'רד ק. סמית (ראו פרק 9 להלן). ראשית, כש"ליברטי" הפליגה לאזור הסיור שלה מול סיני, לפני פרוץ הקרבות ב-5 ביוני 1967, נשלטה רצועת עזה בידי מצרים. טווח ההאזנה הבסיסי של ליברטי השתרע רק עד לאופק (מרחק כ-20 עד 25 מייל). טווח האזנה מרבי זה הותיר את שטחי ישראל מעבר ל"אוזני" ליברטי. אדרבה, הוא חפף את כביש החוף מפורט סעיד במצרים ועד רצועת עזה. (ראו איור בע' 29). כל מסר ישראלי בנושא סוריה ודאי שודר ממפקדת צה"ל בתל אביב, כ-60 מייל מנקודת ההאזנה הצפונית ביותר של "אזור האיסוף" של "ליברטי". אם במקרה "ליברטי" יכלה להאזין לתשדורות מתל אביב, 60 מייל מצפון לה, נותרת השאלה: מיהו שביצע את ההאזנה בזמן אמיתי? הלשונאים ב"ליברטי" היו בעיקר דוברי רוסית. ברוטה, ספרד, עלו על סיפון "ליברטי" כמה דוברי רוסית וערבית, כולל סמ"ר ברייס פ. לוקווד מחיל הנחתים, אבל לא היו שום דוברי עברית על סיפון האונייה [הדגשת המחבר].³²

אבל נניח ש"ליברטי" יכלה איכשהו להאזין לתוכניות ישראליות לתקוף את סוריה, או אפילו שמעה אותן. ההיה זה סוד כה גדול ב-8 ביוני? ישראל החלה להעביר טנקים מסיני צפונה, לכיוון סוריה, בכבישים שעברו דרך תל אביב, מרחק כמה רחובות משגרירות ארה"ב. תנועה זאת כבר נצפתה על ידי ראש תחנת ה-CIA בתל אביב ודווחה לושינגטון.³³ שר החוץ דין ראסק אישר למחבר ספר זה, שקיבל מידע זה.³⁴ בסדרת הטלוויזיה שלו *Israel, A Nation Is Born* (ישראל, הולדת אומה), נדרש שר החוץ לשעבר אבא אבן לשיחה עם ממקג'ורג' באנדי: "טיילן אלי פקיד אמריקני בכיר. הוא רמז כי לא הגיוני, שהמלחמה תסתיים מבלי שהסורים יענשו על שהתניעו אותה."³⁵

הזמה נוספת של תיאוריית הסתרת התוכניות לתקיפת סוריה, סופקה ככל הנראה בידי "טיימס" של לונדון ב-8 ביוני 1997. הכותרת בעמוד הראשון ביום זה היתה "מהלומה לסוריה עכשיו". הכתבה, שסיפרה על ההתקפה הצפויה על סוריה, נכתבה בידי צ'ארלס דגלס-יום בתל אביב ב-7 ביוני 1967, יום לפני ש"ליברטי" הותקפה בידי ישראל. כמובן שנשיא ארצות הברית לא נהנה ביותר למקרא הכתבה על "המהלומה" ב"טיימס" של לונדון. ייתכן, שבשל כך תידרך ראש אמ"ן אלוף אהרון יריב את הרי מקפרסון, הנציג המיוחד של הנשיא ג'ונסון, בנוכחות שגריר ארה"ב בתל אביב וולוורת (וולי) ברבור, כמה שעות לפני ההתקפה על "ליברטי" ואמר: "עדיין נותרה הבעיה הסורית. ייתכן שיהיה צורך להנחית על סוריה מכה", והוסיף: "עדיין אין פעולות קרקעיות בסוריה, למרבה הצער" [הדגשת המחבר].³⁶ קשה להבין מה ההיגיון בכך, שכמה שעות לפני תקיפת "ליברטי", יספרו הישראלים לנציג נשיא ארה"ב ולשגריר האמריקני על ההתקפה הצפויה על סוריה בבוקר הבא - ויתקפו את "ליברטי" זמן קצר אחר כך על מנת למנוע מארצות הברית להיודע כי צפויה התקפה על סוריה.

הנספח הימי בשגרירות ארה"ב בתל אביב ביוני 1967, סא"ל (דאז) ארנסט קסטל, העיר לגבי תיאוריה זאת בתוכנית התיעודית של "תמז". הוא אמר: "הבה נניח כי הפיקוד הישראלי העליון כה חשש שארצות הברית תלמד על מה שהיתה תוכנית ישראלית ברורה לכבוש את הגולן או תוכנית ישראלית אחרת כלשהי, ואז אמר 'זה יעצבן את ארצות הברית, הידידה הגדולה שלנו, כדאי שלא נעשה את זה או שניתן לזה לקרות, אז בואו נטביע את האוניה שלהם במקום זאת. זה מה שאני אומר לכל מי שחושב, שהישראלים הטביעו (טעות במקור) במתכוון את האוניה כדי למנוע מאיתנו לדעת משהו".³⁷

באותה תוכנית הוא המשיך ואמר:

נניח שזאת היתה תוכנית יזומה – תהיה הסיבה אשר תהיה - להיפטר מאוניה של ארצות הברית שהיוותה איום על ישראל. זאת אומרת, שאומה שהשמידה בתוך 22 דקות את כל חיל האוויר המצרי ולכדה את כל השריון המצרי בסיני - אילו החליטו להטביע אוניה של ארה"ב, לבטח שהיו עושים זאת. ואני חושב שדבר זה היה נעשה בפעולת הונאה, בלילה, כדי שלא יהיו כל ראיות של ממש לגבי זהותו של מי עשה זאת – אילו באמת רצו הישראלים להטביע אוניה של ארה"ב.

אנס מודה בספרו, בהידרשו לחקירות הרשמיות של תקרית "ליברטי": "כל אחד מהדוחות סיכם, שההתקפה נערכה ככל הנראה בשוגג, או נמנע מהסקת מסקנות על ידי סיכום צולע, שלא נמצאו ראיות כלשהן לכך שהתקיפה היתה מכוונת".³⁸ היעדר ראיות לא נחשב "תירוץ צולע", אלא סיבה של ממש להימנע מהטלת אשמה.

זאת ועוד, חוסר התמצאותו של אנס בענייני צי ארה"ב ובכלי נשק עושה את האשמותיו מפוקפקות למדי. כך הוא כותב בספרו בדונו בתגובת הצי השישי לידיעות על ההתקפה: "2 מטוסי פנטום F-4 עם חימוש גרעיני זינקו מהמטוילים של "אמריקה" ונסקו כמעט ישירות למעלה, במבערים אחוריים רועמים. מיד אחר כך המריאו עוד 2 למפגש עם ה-2 הראשונים, ו-4 הסילונים רבי העוצמה פנו ביחד לכיוון 'ליברטי', רועשים כרעם".³⁹

עובדה המערערת את אמינות סיפורו אמינות סיפורו היא כי שום פנטום F-4 שהוצב על נושאת מטוסים ב-1967 לא הותקן או חוות לנשיאת כלי נשק גרעיניים. בנוסף, מפקד נושאת מטוסים לא רשאי לשגר מטוסים חמושים בנשק גרעיני ללא הוראה מפורשת של הסמכות העליונה – הנשיא, או בנסיבות מיוחדות, מפקד הזירה - ואין כל ראיות שהוראה כזאת ניתנה או שמטוסים אמריקנים אחרים כלשהם חומשו בנשק גרעיני אותו יום. הספר של אנס לוקה בטעויות רבות כל כך לגבי עובדות פשוטות, עיקריות ומשניות, עד שמתגבשת מסקנה שהוא תוצר של דמיון יותר מאשר של פרי מחקר תיעודי של ממש. אפילו את קביעותיו הנסמכות על נסיונו העצמי ועל זכרונו אין לקבל כ"אמת שאין בלתי".

בשנים שחלפו מאז ההתקפה על "ליברטי", המשיך אנס לפגוע באמינותו בכך שנקט קו אנטי-ישראלי נוקשה. "לישראל", הוא הכריז, "לא היו אויבים לולא תקפו כל העת את שכניהם, גנבו את אדמתם, לקחו את מימיהם והרגו את ילדיהם".⁴⁰ במכתב האשים: "ישראל היא שמטילה מומים ורוצחת מדי יום ואוכלוסיה פלסטינית לא מזוינת. ישראל היא שמדי יום הורסת בתים של בני נוער חשודים בזריקת אבנים".⁴¹

להלן דוגמה נוספת איך יכולים להיווצר סיפורים הסותרים זה את זה תוך אחיזה קלושה באותה מציאות. ב-1988 סיפר רס"ן דייוויד אי. לואיס, מפקד יחידת הקריפטולוגיה על סיפון "ליברטי", סיפור שלא ייאמן בראיון פרטי עם עיתונאי אמריקני, דייל קראולי ג'וניור.⁴² על פי לואיס, אדמירל משנה לורנס גייס, מפקד כוח המשימה של נושאות המטוסים של ארה"ב בים התיכון, אמר לו שברגע שהתקבלו הקריאות לעזרה של "ליברטי" (בערך ב-1410) הוא הזניק מטוסי קרב-הפצצה להגנת "ליברטי" ושלה לפנטגון שדר על הפעולה. גייס החליט, כביכול, לעקוף את מפקדו הישיר - מפקד הצי השישי - וכן את מפקד הכוחות הימיים של ארה"ב באירופה ואת מפקד כוחות ארה"ב באירופה, ולהתקשר ישירות עם הפנטגון. לואיס ממשיך לצטט את גייס כאומר, "כמה דקות אחר כך קיבלתי שיחה משר ההגנה רוברט מקנמרה, שפקד עלי להחזיר את המטוסים כי נשאו כלי נשק גרעיניים." עדיין לא ניתן הסבר מדוע גם שר ההגנה עקף את שרשת הפיקוד ונתן פקודות ישירות לאדמירל משנה של שני כוכבים שנמצא בים.

לואיס ממשיך ואומר, שגייס אמר לו כי אחרי החזרת המטוסים הראשונים שהוזנקו הוא "מיד חימש טייסת נוספת בנשק קונבנציונלי, הזניק אותה ודיווח לפנטגון." "שוב, אדמירל גייס מדווח שעקף את שרשרת הפיקוד שלו והתקשר ישירות לפנטגון. לואיס מצטט את אדמירל משנה גייס כאומר עוד: "אחרי כמה דקות קיבלתי שיחה נוספת ממקנמרה, שפקד עלי להחזיר גם את המטוסים האלה. הייתי כעוס ומבולבל והפעלתי את זכותי לפנות לדרג הפיקוד הבא כדי לבטל את פקודת מקנמרה. לאחר כמה שניות התקשר הנשיא לינדון ג'ונסון ברדיו-טלפון, והצגתי לפניו את המצב."

שוב, קשה לתאר אדמירל משנה של שני כוכבים מדלג מעל ראשי מפקד הצי השישי, מפקד הכוחות הימיים של ארה"ב באירופה, מפקד פיקוד אירופה וראשי המטות המשולבים, ופונה ישירות לשר ההגנה בנושא זה, ואז עוקף גם אותו ודורש לשוחח עם נשיא ארה"ב ואפילו מדבר איתו ברדיו-טלפון. אם אכן ניאות אדמירל גייס לספר את הסיפור שלו לסא"ל לואיס, פקוד שלו שכלל לא הכירו, יש להניח שהיה מספר גם לאשתו על שיחה כה חשובה ששוחח עם הנשיא. אך אלמנתו לא זוכרת שבעלה דיבר אי פעם על שיחה כזאת.⁴³

גם אופי שיחות רדיו טלפון אלה בין אדמירל גייס בים התיכון ושר ההגנה מקנמרה והנשיא ג'ונסון בושינגטון נותר לא מוסבר. ב-1967 לא היתה לארה"ב יכולת לקיים ערוץ טלפון מאובטח בין וושינגטון ובין אוניה בים התיכון.

אל"ם (דימ') ג'וזף מ. טאלי ג'וניור, מפקד "סרטוגה" ב-8 ביוני 1967, אמר למחבר ספר זה, כי היה על גשר "סרטוגה" אותו יום כשקיבל ידיעה בשעה 1432 על ההתקפה על "ליברטי". הוא אמר שניסה להשיג את מפקד כוח משימה 60 - כלומר את אדמירל משנה לורנס גייס - על סיפון "אמריקה". משלא הצליח בכך, הודיע ברדיו דיבור שהוא פונה אל תוך הרוח ומזניק את קבוצת הכוננות שלו, ובין 1440 ו-1450 הזניק 4 מטוסי פנטום F-4B, 4 סקיייהוק A-4, 4 סקייירידר A-1, 4 מטוסי תידלוק סקיייהוק A-4 (16) מטוסים תוך 10 דקות באתראה של 8 דקות). אל"ם טאלי סיפר עוד למחבר ספר זה, כי המטוסים הוחזרו מיד על ידי אדמירל גייס.⁴⁴

הרשומות של אותו יום, לרבות השדרים של אל"ם טאלי עצמו, שנשלחו ב-8 ביוני 1967, מספרים סיפור אחר. האסמכתה היחידה להזנקה מ"סרטוגה" ב-1440 היא רישום יומן שמציין כי ב-1440 שינתה "סרטוגה" כיוון ל-315° והגבירה את המהירות ל-25 קשר. היום לא מדבר על 2 הזנקות. על פי יומן הסיפון של "סרטוגה", המטוסים הראשונים שהוזנקו להגנת "ליברטי" המריאו ב-1602. יומן

מטוס סקיייהוק A-4C של טייסת VA-64 על סיפון "אמריקה", שניות לפני הזנקה (צילום צי ארה"ב, 24/4/65)

"אמריקה" לא מכיל שדר שמציין את השעה המדויקת, אבל ככל הנראה הזניקה "אמריקה" את 4 הפנטומים -4-F שלה מעט לפני "סרטוגה".

לואיס וטאלי טוענים, שהמטוסים הוזנקו מ"סרטוגה". אנס טוען שהוזנקו מ"אמריקה". לואיס וטאלי טוענים שאדמירל גייס אמר שהמטוסים הוחזרו בפקודה קולית של שר ההגנה מקנמרה, שאושרה בפקודה קולית של הנשיא ג'ונסון, ששוחח עם אדמירל גייס. אנס טוען שהמטוסים הוחזרו על ידי השר מקנמרה וראש המבצעים של הצי, אדמירל דיוויד מקדונלד, שמסרו פקודות דיבור מהפנטגון למפקד הצי השישי (אדמירל מרטין), ולא לאדמירל גייס.⁴⁵ אבל מקנמרה לא נמצא אותו בוקר בפנטגון, באותה מסגרת זמן שבה אנס טוען שמקנמרה שוחח עם אדמירל מרטין.

השר מקנמרה אישר מאוחר יותר, כי מעולם לא שוחח בטלפון או ברדיו עם מישהו בצי השישי אותו יום.⁴⁶ הנשיא כינס ישיבה בחדר המצב בבית הלבן והגיע לשם ב-1106 זמן וושינגטון (1706 זמן סיני). מקנמרה כבר נמצא בחדר המצב. צילומים שצילם צלם הבית הלבן מראים שמקנמרה היה בבית הלבן בשעה שנמצא, על פי הסיפור של אנס, בפנטגון.⁴⁷

השר מקנמרה אמר למחבר ספר זה, שפקודתו היחידה להחזיר מטוסים ניתנה בחדר המצב בבית הלבן אחרי שנתקבל בבית הלבן המסר של סא"ל קסטל בתל אביב, שעדכן כי תקיפת "ליברטי" נעשתה בידי ישראל.⁴⁸ זה היה בערך ב-1125 זמן וושינגטון, כ-1725 זמן סיני. באותו זמן כבר הוחזרו כל המטוסים על ידי תת אדמירל מרטין, מפקד הצי השישי, שביטל את כל הגיחות ב-1040 זמן וושינגטון.

מסרים שנשלחו על ידי אדמירל מרטין ביוני 1967 סותרים בעליל את סיפורי לואיס, אנס וטאלי. אדמירל מרטין אמר במסיבת עיתונאים, שמעולם לא קיבל הוראות כלשהן מוושינגטון, וכי הוא, לא טאלי או גייס, פקד להזניק את המטוסים להגנת "ליברטי" ולהחזירם. הוא גם ציין כי סיפק עותקים של כל המסרים ששלח בזמן תקרית "ליברטי" לממונים עליו - מפקד הכוחות הימיים של ארה"ב באירופה ומפקד כוחות ארה"ב באירופה.⁴⁹

אגודת ותיקי "ליברטי" מודה, שלמרות הסיפורים הסותרים על 2 הזנקות מטוסים, שסופרו על ידי אנס, לואיס וטאלי, העמדה הרשמית של צי ארה"ב היא שהיתה הזנקה אחת בלבד. אבל הם גם רומזים שהכחשה רשמית זאת מציינת משהו יותר חתרני מהערה פשוטה המושתתת על עובדות נחרצות.⁵⁰ אבל כל התרשומות, תעבורת המסרים, וההצהרות שנעשו באותו זמן, או מיד לאחר התקיפה, מציינות שנעשתה רק הזנקה אחת להגנת "ליברטי".

לסיפורים אלה, לאמיתו של דבר, אין כל קשר לשאלה האם הישראלים תקפו את "ליברטי" מתוך ידיעה שזאת אוניה אמריקנית, אולם הם מסופרים בלהט רב על ידי חובבי תיאוריות קונספירציה, שכמה מהם אף טוענים כי הוכיחו שהנשיא, שר ההגנה, וכל האדמירלים הבכירים המעורבים, רקמו מזימה לבגוד בארצות הברית וב"ליברטי".⁵¹

מפקד הצי השישי נדרש מעת להגיש סיכום כרונולוגי של הפקודות שהוציא לראש המבצעים של הצי. קטעים מרשימת הפקודות של הצי השישי, ששוחזרו מסיווג ב-30 בספטמבר 1981, מאשרים את זמני ההזנקה וההחזרה של המטוסים ששוגרו להגנת "ליברטי".

- - -

8 ביוני 1967 - אוניית תקשורת "ליברטי" הותקפה בשוגג במים בינלאומיים בידי מטוסים וסירות טורפדו ישראלים. ישראל מגישה התנצלויות מיידיות לתקרית....

תעבורת מסרים הנוגעים לדבר מובאת בנספח A....

- - -

081250Z יוני 67

ממפקד הצי השישי

אל יו.א.ס.א. "סרטוגה"

יו.א.ס.א. "אמריקה"

דע: מפקד כוח משימה 60

מפקד קבוצת משימה 60.2

שמור

1. "אמריקה" הזנק A4 4 חמושים לנוע ל-33-25E 31-23N להגן על יו.א.ס.א. "ליברטי" המותקפת בידי סירות תותחים. ספק חיפוי מטוסי קרב ומטוסי תדלוק. החלפת מטוסים במקום. "סרטוגה" הזנק A-4 1 חמושים בהקדם האפשרי אותה משימה.

- - -

081339Z יוני 67

ממפקד הצי השישי

אל יו.א.ס.א. "סרטוגה"

יו.א.ס.א. "אמריקה"

תקרית "ליברטי"

1. כוחות תוקפים את "ליברטי" מוכרזים עוינים.

2. אושר לך להשתמש בכוח כולל השמדה במידת הצורך על מנת לשלוט במצב. אל תשתמש בכוח רב מהנדרש. אל תרדוף אף יחידה בכיוון היבשה למטרת תגמול. מטרת התקפת הנגד היא רק להגן על "ליברטי".

3. תדרך כל הטייסים תוכן מסר זה. בנוסף תדרך טייסים שתחום טריטוריאלי מצרי 12 מייל בלבד ו"ליברטי" ממש בקצה. אל תטוס בין "ליברטי" וקו החוף מלבד כנדרש למלא הנחיות סעיף 2 לעיל. תדרך חיפוי מטוסי קרב שכל תקיפה של מטוסי תקיפה, "ליברטי" או עצמם היא פעולה עוינת וסעיף 2 לעיל תקף לצורך זה.

- - -

081414Z יוני 1967

ממשרד הנספח הימי של ארה"ב תל אביב ישראל

אל הבית הלבן/משרד שר ההגנה/ראש המבצעים של הצי/משרד החוץ/מפקד הצי השישי/מפקד הכוחות הימיים של ארה"ב אירופה/ראשי המטות המשולבים/סוכנות הביון של משרד ההגנה/נציגות ארה"ב באו"ם/מפקד פיקוד אירופה/חיל אוויר ארה"ב אירופה/מפקד צבא ארה"ב אירופה/מפקד קבוצת משימה 60.2/מפקד כוח משימה 60/מפקד כוח התקיפה (כוח התגובה המהירה של ארה"ב).

שמור 0825 יוני 67

הנספח הימי התקשר למבצעים הצי השישי לקבל דוח. מטוסים וטרפדת ישראלים תקפו בשוגג אוניית ארה"ב ב-081200Z, מיקום 33-33E 31-25N. אולי אוניית צי. מסוקי צה"ל במבצעי הצלה. אין מידע נוסף. ישראלים שולחים התנצלויות כנות ומבקשים מידע על אוניות ארה"ב אחרות בקרבת חופי אזור המלחמה.

- - -

081440Z יוני 67

ממפקד הצי השישי

אל יו.אס.אס. "סרטוגה"

יו.אס.אס "אמריקה"

מפקד כוח משימה 60

מפקד קבוצת משימה 60.2

שמור

1. החזר כל ההזנקות. שנית: החזר כל ההזנקות.

בעיה נוספת שמעורר הסיפור של לואיס היא חוסר עקביות. לואיס פרסם סיפור זה בפומבי ב-1988, שנים רבות אחרי התקרית. ג'ון בורן, בספרו שפורסם ב-1995 (ראו פרק 9), ציטט את לואיס כמקור של גרסה אחרת של סיפור זה.⁵² הסיפור סופר בצורה שונה על ידי לואיס עצמו בהקלטה שהופקה ב-1991 על ידי "סליגו הפקות";⁵³ ושוב סופר באורח שונה על ידי לואיס בהפקת הוידאו של NBC ב-1992 - "הסיפור מאחורי הסיפור".⁵⁴

לואיס נכווה קשות בהתקפת הטורפדו על "ליברטי". התרשמותו מאירועי אותו יום ואחר כך בתקופת החלמתו, אפשרה לו, ככל הנראה, למלא בכוח הדמיון כמה מהפערות בזיכרונותיו הן לגבי האירוע והן לגבי מה שהתרחש מיד אחריו. אנס מספר את סיפורו ללא ציטוט מקורות כלשהם, ואילו הסיפור של טאלי, שסופר 20 שנה אחר כך, עומד בסתירה לתרשומות הכתובות של טאלי מאותו זמן.

סרן (עכשיו סא"ל (דימ')) מוריס ה. בנט, שהיה קצין קריפטולוגיה מסופח ליחידת NSA על סיפון "ליברטי" ביום התקיפה, ושהוענק לו כוכב הכסף, סיפר כך:

אני סבור שכמה מאיתנו שעלו למעלה מאגף המחקר שטורפדו חשבו בהתחלה שהתקיפה נעשתה בידי מצרים. באותו זמן לא היה לנו מושג את מי להאשים. אני זוכר, שכאשר המסוקים טסו מעלינו בראשונה רבים מהאנשים מאגף המחקר עודדו אותם "לתפוס" את המצרים. רק מאוחר יותר הבנו, שזאת היתה תקיפה ישראלית. כמובן שהאנשים שהיו על הגשר זיהו את התוקפים כישראלים.⁵⁵

צי ארה"ב הכיר בגבורת צוות "ליברטי" והעניק ציונים לשבח לרבים מאנשיו בנוסף לציון היחידתי הגבוה ביותר - הציון לשבח היחידתי הנשיאותי - שהוענק על "הישג הירואי וראוי לציון יוצא מן הכלל". ג'וזף לנטיני, טכנאי תקשורת ראשון, שנפצע בתקיפת הטורפדו, נמצא במקרה מחוץ למדור NSA כשהטורפדו פגע והרג 25 מחבריו. הוא אמר: "הדרך הטובה ביותר לזכור אנשים אלה היא לזכור אותם יום-יום, ובכל הזדמנות לדבר עליהם כמי ששירתו את ארצם למופת. כל אחד מהם היה גיבור."⁵⁶

¹ 25 נהרגו במדור NSA: 24 אנשי צי ואזרח אחד. 9 ההרוגים האחרים היו אנשי צוות "ליברטי". יש הבדל טכני בין הצוות ובין אנשי יחידת NSA באוניה, אבל בדרך כלל כולם מכונים אנשי צוות "ליברטי".

² דרגתו אז היתה סא"ל. כמפקד האוניה הוא נקרא "סקיפר" או "קפטן". הוא הועלה לדרגת אל"ם ב-3 באוגוסט 1967 (דרגת אלוף-משנה של קצין ימי היא Captain)

- 3 עדות סא"ל ויליאם ל. מקגונגל, מפקד "ליברטי", ב-13 ביוני 1967 בפני ועדת החקירה של צי ארה"ב. תמליל עדות, 39.
- 4 הפגישה הראשונה היתה ב-7 ביוני 1991 בווינגטון הבירה. פגישה שנייה היתה ב-9 ביוני 1991.
- 5 מכתב מאל"מ ויליאם ל. מקגונגל אל מחבר ספר זה מ-20 באוגוסט 1998.
- 6 *New York Times*, March 9, 1999, C27.
- 7 על פי *USS "Liberty" Newsletter*, August 1981.
- 8 *USS "Liberty" Newsletter*, November/December 1981, 5.
- 9 ראיון של מחבר ספר זה עם תא"ל (מיל) עודד ארז מחיל האוויר, ב-5 ביוני 1998 בתל אביב. ארז היה סא"ל ב-8 ביוני 1967 והוא טס מעל "ליברטי" בצהריים בגובה 30 אלף רגל במטוס ווטור. הלוג בוק (ספר הטיסה) שלו מציין שדיווח על אוניה "ללא שובל".
- 10 ראיון של מחבר ספר זה עם המפיק רקס בלומשטיין מערוץ טלוויזיה "תמז" ב-16 בספטמבר 1991 בלונדון. ראיון נוסף, בטלפון, התקיים ב-25 ביוני 1992; בלומשטיין היה בלונדון.
- 11 *USS "Liberty" Newsletter* יצא לאור עד ספטמבר 1986. שם הגליון הבא, בדצמבר 1986, שונה ל-"*Liberty News*".
- 12 John Hrankowski, "Post-Traumatic Stress Disorder," *"Liberty" News* 14, no. 2/3, 1996, 7.
- 13 ראיון טלפוני של מחבר ספר זה עם ג'ורג' גולדן ב-11 במרס 1991. גולדן היה בנורפולק, וירג'יניה.
- 14 ראיון של מחבר ספר זה עם רס"ל ריצ'רד ג'יי. ברוקס ב-7 ביוני 1991 בווינגטון הבירה.
- 15 ראיון של מחבר ספר זה עם ימאי סטיבן ריצ'רדס ב-8 ביוני 1991 בווינגטון הבירה.
- 16 James M. Ennes Jr., *Assault on the "Liberty": The True Story of the Israeli Attack on an American Intelligence Ship* (New York: Random House, 1976).
- 17 שם, 62.
- 18 שם, 137 [הדגשת המחבר].
- 19 שם, 206.
- 20 שם, הערת שוליים 5.
- 21 ראיון טלפוני של מחבר ספר זה עם אדמירל דייוויד ל. מקדונלד ב-29 ביוני 1990. אדמירל מקדונלד היה בג'קסונוויל, פלורידה. הוא נפטר ב-16 בדצמבר 1997.
- 22 ראיון של מחבר ספר זה עם סנטור ג'יי. ויליאם פולברייט בקורל גיבלס, פלורידה, ב-6 בדצמבר 1988. סנטור פולברייט נפטר ב-9 בפברואר 1995.
- 23 אי-מייל מסא"ל בנט אל מחבר ספר זה, 14 במרס 2001.
- 24 Ennes, *Assault on the "Liberty"*, 38; 5 ביוני 1967.
- 25 James Ennes Jr., "The USS *Liberty*: Back in the News," *American-Arab Affairs*, no. 15 (Winter 1985-86): 26 fn 18. [הדגשת המחבר].
- 26 Bill Gunston, *An Illustrated Guide to the Israeli Air Force* (New York: Arco, 1982), 86-89. See also William Green, *The World Guide to Combat Planes*, vols. 1 and 2 (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1967).
- 27 נקודות נשיאה הן מתקונים מחוזקים במיוחד, בדרך כלל על כנפי מטוס או על גופו, שם ניתן לחבר חימוש, מכלי דלק, ואבזרים אחרים ובמקרים רבים לשחררם תוך כדי טיסה. להסבר על נקודות נשיאה ומיקומם במראז' 3C, ראו: 9, Shlomo Aloni, *Mirage III vs. MiG 21: Six Day War 1967* (Oxford, UK: Osprey, 2010).
- 28 "Documentation," *American-Arab Affairs* 15 (Winter 1985-86): 104.

- 29 Ennes, "Liberty: Back in the News," 19.
- 30 Ennes, "Liberty: Back in the News," 24-26.
- 31 שם, 26.
- 32 הודגש בפני מחבר ספר זה על ידי ג'וזף לנטיני, שורד של "ליברטי", בפגישה בווינגטון הבירה ב-21 ביוני 1998.
- 33 ראיון של מחבר ספר זה עם ג'ון האדן, ראש תחנת CIA בתל אביב ביוני 1967. בשעתו הוסכם כי שמו, מועד הראיון ומקומו לא יפורסמו.
- 34 ראיון של מחבר ספר זה עם דין ראסק ב-5 באפריל 1989 באתונה, ג'ורג'יה.
- 35 אבא אבן, משדר תיעודי בטלוויזיה, Israel: A Nation Is Born, program 4, part 1, Tele Cine, London, England, October 6, 1992. לדברי אבן, שיחה זאת היתה ממקג'ורג' באנדי, יועץ מיוחד של הנשיא לינדון ג'ונסון לענייני המזרח התיכון. ראו גם: Ahron Bregman and Jihan El-Tahri, *The Fifty Years War: Israel and the Arabs* (New York: TV Books, 1998), 110.
- 36 מברק משגרירות ארצות הברית בתל אביב אל שר החוץ, ושינגטון הבירה, 081604Z יוני 1967, מס' משרד החוץ 4020. סיווג הוסר בעקבות ערעור מחבר ספר זה על פי תקנת חופש המידע ב-1999. במברק נמסר: "להלן תמצית של תדריך מקפרסון מהבית הלבן על ידי ראש אמ"ן צה"ל, 8 ביוני, 11:30" הוא חתום על ידי שגריר ארה"ב בישראל וולוורת' (וולי) ברבור. בנוסף להערות על סוריה, הוא סיפק עדכון מפורט על פעילות צה"ל בימים האחרונים.
- 37 Thames TV documentary *Attack on the "Liberty,"* Script VTR/THS/37733, prod. no. N. 1005, Transmission, Tuesday, January 23, 1987; script ref 245, and script ref 251, 52.
- 38 Ennes, *Assault on the "Liberty,"* 164.
- 39 שם, 77.
- 40 ג'יימס מ. אנס ג'וניור, "פרודיג'י", חשבון DRNV11F, 22 ביולי 1992. זה היה לפני האינטרנט כפי שהוא היום. ב-1992 פרודיג'י הופעל על ידי "סירס" והיה פורום ממוחשב אינטרקטיבי. הוא היה זמין לבעלי מחשבים תמורת תשלום חודשי. הפוסטים של אנס היו במדור "Liberty" Art Club-Books-Non-Fiction-Assault on the. אגודת ותיקי "ליברטי" דיווחה "ליברטי" און-ליין עם פרודיג'י."
- 41 מכתב מ-28 ספטמבר 1989 אל "קין סנטינל (ניו-המפשייר)" בחתימת ג'יימס מ. אנס ג'וניור, שפורסם מחדש ב"עלון ליברטי" ספטמבר/דצמבר 1989, 20.
- 42 Colebrook (N.H.) *News and Sentinel*, January 27, 1988. המאמר מציין: "הועתק מ'כריסטיאן ניוז'. דייל קראולי ג'וניור הוא אוונגליסט נוצרי עם תוכנית רדיו משלו, *The King's Business*."
- 43 ראיון טלפוני של מחבר ספר זה עם גב' לורנס גייס ב-14 במרס 1994. גב' גייס היתה בג'קסונוויל, פלורידה.
- 44 ראיון של מחבר ספר זה עם אל"ם (דימ') ג'וזף מ. טאלי, 8 ביוני 1991, במפגש השנתי של אגודת ותיקי "ליברטי", ושינגטון הבירה.
- 45 שם.
- 46 ראיון טלפוני של מחבר ספר זה עם שר ההגנה לשעבר רוברט מקנמרה, 17 דצמבר 1993. מקנמרה היה בווינגטון הבירה.
- 47 יואיצי אוקמוטו היה הצלם הרשמי של הבית הלבן ב-1967. תמונות מסרטי התצלומים של אוקמוטו, שצולמו ב-8 ביוני 1967, זמינות בספריית לינדון ביינס ג'ונסון, אוסטין, טקסס.
- 48 ראיון עם מקנמרה.
- 49 מסר סודי מתת אדמירל מרטין אל אדמירל מקיין בנושא "תדריך לעיתונות לגבי נזק ליו.אס.אס. 'ליברטי' ופעולות הירואיות של הצוות". פסקה 5 של מסר זה מצינת: "בתשובה לשאלות, אני מאשר כי פקדתי להזניק מטוסים 'להגן, ורק להגן על יו.אס.אס. ליברטי ברגע שהשתכנעתי שאוניה של ארה"ב אכן מותקפת, והחזרתי את המטוסים כשנודע לי שהם לא נחוצים". נמסר גם לעיתונות, שמפקדים בכירים יודעו בבירור על פעולותי וקיבלו העתקים של כל המסרים שלי" [הדגשות המחבר].

חמישה ימים אחר כך נשלח מיו.אס.אס. "אמריקה" מסר בן 21 דפים אל מפקד הכוחות הימיים של ארה"ב באירופה (אדמירל מקיין בלונדון), שהעביר את תמליל פגישתו של מפקד הצי השישי (אדמירל מרטין) עם העיתונות. המסר ציין כי "הקלטה של הראיון נשלח בדואר אויר לראש המידע של הצי". בעמודים 19-20 דווח הדו-שיח הבא:

ש: אחרי שגילית ש"ליברטי" מותקפת, האם הודעת לוויינגטון?

ת: הדבר הראשון שפחות או יותר עשיתי היה להתחיל להזיז את המטוסים כדי להגן על אותה אוניה. זה הדבר הראשון לעשות, להגן על האוניה.

ש: ואחרי שעשית זאת?

ת: והצעדים שנקטתי לעשות זאת נשלחו לממונים עלי. מייד, הם היו מכותבים לידיעה בכל מסר בקשר לזה ששלחתי למפקד כוח המשימה.

ש: אדוני, האם שוחחת בטלפון עם הבית הלבן היום?

ת: לא.

ש: האם שוחחת עם ראשי המטות בוויינגטון בטלפון?

ת: לא.

ש: כל אלה היו מסרים ברדיו-טלטייפ שבהם השתמשת. האם קיבלת הוראות כלשהן מהם בוויינגטון בזמן כלשהו?

ת: לא [הדגשת המחבר].

ש: האם ידוע לך מי קיבל? האם היה לך מושג כלשהו באותו זמן מי תוקף את האוניה כשקיבלת את הידיעה ושלחת?

ת: ממש לא.

50 מכתב מאגודת ותיקי "ליברטי" אל חבר הקונגרס ניקולס מברולס: "לא אל"ם ג'וזף טאלי, מפקד יו.אס.אס. 'סרטוגה', ולא סגנו, מקס מוריס [טעות במקור; מוריס היה הנווט, לא הסגן] קיבלו פנייה מצי ארה"ב למתן עדות בקשר להזנקתם את 2 מבני מטוסי ההצלה. אדרבה, צי ארה"ב מכחיש שהוזנקו 2 מבנים [הדגשת המחבר].

51 ראו טור מאת ג'ון אומיסנסקי, כתב לענייני ביטחון לאומי של "שרות ידיעות ג'נט", *USA Today*, 7 ביוני 2001. אומיסנסקי, בהסתמכו על טענות ג'יימס במפורד, טען, שההחזרה-כביכול של מבנה המטוסים הראשון היתה עילה להדחת הנשיא ג'ונסון.

52 John Borne, *USS "Liberty"* (Brooklyn, N.Y.: Reconsideration Press, 1995), 41, 42 fn

53 Patrick King, producer, *U.S.S. "Liberty" Survivors: Our Story* (Los Angeles: Sligo Productions, 1991). לא ידוע על שידור טלוויזיוני כלשהו.

54 טלוויזיית NBC. שודר 27 בינואר 1992. המפיק כריסטופר קרלסון.

55 אי-מיילים מסא"ל מוריס ה. בנט אל מחבר ספר זה, 14 במרס 2001.

56 ראיון של מחבר ספר זה עם ג'וזף לנטיני.